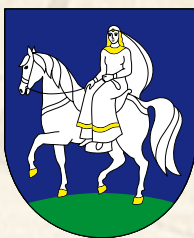

STAKČÍN

prírodné,
kultúrno-historické zaujímavosti
a turistické možnosti

MIROSLAV BURAL'

STAKČÍN

prírodné, kultúrno-historické zaujímavosti
a turistické možnosti

(s anglickým a nemeckým resumé)

1. vydanie

Autor: © Ing. Miroslav Buraľ,
bural@sopsr.sk

Fotografie:

farebné: © Ing. Miroslav Buraľ, Miroslav Bober (letecké snímky)

černobiele: © Mária Boberová, Ing. Miroslav Buraľ, Mikuláš Čornanič,
Magdaléna Dydziková, Mitr. prot. Mgr. Ján Gliganič, CSc., Ema Hrehová,
Hedviga Kačurová, Mikuláš Kapráľ (Radovčák) (†), Róbert Kunc,

Ema Kurilová, Ing. Miroslav Minčíč

Jazyková úprava: © Mgr. Iveta Buralová

Preklad do anglického jazyka: © Mgr. Zuzana Bartušová

Preklad do nemeckého jazyka: © Mgr. Jana Boberová

Grafika a tlač: Elinor - Snina

ISBN 987 - 80 - 969906 - 7 - 2

Publikáciu vydala Obec Stakčín v roku 2009

Drevenice (vľavo) a krčma (vpravo) na Duchnovičovej ulici pri vysutej lávke (1914).

Sumar

Stakčín – village, which has 2 427 inhabitants (to the date 31.12.2008), is situated in the north-eastern part of Slovakia in a district of Snina. It's one from the oldest and the biggest villages on the territory of Upper Zemplín. First written record of its existence dates from 1317. First inhabitants were Ruthenians, who came in this village during so-called Valachian colonization of this region. There are several legends about the origin of Stakčín. The most famous is story about white duke and white duchess, which is pictured in the crest of the village. First stakeholders were the family of Peteň, after them the well-know family of Drugeth. The last one were the family of Wenckheim up to 1946.

Agriculture was a traditional way of life in the village for centuries. The squire built a manor house here, moreover watermill, water-sawmill, distillery and glassworks were situated in the village. The building of a railway truck, which was finished in 1912 and the construction of a steam saw were reasons for the beginning of industrial development in this region at the time of turn from 19th to 20th century.

Stakčín lay on an important crossroad of a trade connections running between south to north and east to west in past times. The trade stone road called Porta Rusica was important particularly, which led through Ruske Sedlo (Russian Saddle) to Halič. In 1777 – 1876 Stakčín was a seat of Stakčín division in the frame of the District of Humenné at that time, therefore it had outstanding position in connection with public administration. In 1863 it was first time in this very village,

when a post office was established within the present District of Snina. In 20th century Stakčín was a direct scene of the three war fights – the World War I, the Little War and the World War II. Many military cemeteries and monuments sited here document this war history.

First inhabitants belong to an Orthodox-Catholic Eastern Church ceremony, then after so-called Uzhorod union turned to the Greek-Catholic Eastern Church ceremony. From the half of 19th century inhabitants belong to the Roman-Catholic religion were on the increase. All three religious communities mentioned above have separated parishes and churches independent each from others. Numerous Jewish religious community existed in the village in past times as well. Nowadays various nationalities live together in Stakčín, there are Slovaks, Ruthenians, Ukrainians, Gypsies and the descendets of Polish families.

The education and the culture started to develop in the half of 19th century. The culture enjoyed the biggest boom in the half of 19th century, at the beginning of 20th century and after the Second World War. The folklore festival is regular event, which is organized every year. Stakčín has its own folkloric groups. Up to the present the most popular sport allways has been a football. The history of the football has started to write in the village in 1936.

The biggest demographic progress in Stakčín was recorded after the Second World War and during the construction of the Starina water reservoir, when inhabitants of the seven villages were

evacuated to Stakčín, Snina a Humenné. The land resources of the seven caducous villages was registred in the land register as the land belong to Stakčín and come under the competence of the municipal government of Stakčín. Therefore Stakčín with total area covers 16833 ha is, number four in the charts of the most extensive cadastrally areas in whole Slovakia. Nowadays the overwhelming area of the cadastrally area of Stakčín is a part of the Poloniny National Park. Stakčín is called a gateway to the Poloniny National Park. Species-rich flora and fauna occur in the surrounds of village. Most of the area is covered by beech forests, there are also maple-beech forests, lime-maple forests

and oak-hornbeam forests. In a local water streams live many species of fish. Many species of birds, game animals, wolf, bear, lynx and wildcat live in the local forests. Purple hellebore (*Helleborus purpurascens*) is an East Carpathians endemic species of flora, which occurs only in the surrounds of Stakčín in whole Slovakia. There are two historical gardens inside of the village – the old one and new one. Stakčín is surrounded by a ridge of the Nastaz mountains in the north and by an extinct volcano Morské oko in the Vihorlat mountains in the south.

Present dominant feature is a manor house with rare trees in the historical park and surrounding architectonic objects.

Stakčínsky kaštieľ (akvarel zo zač. 20. storočia)

Zusammenfassung

Stakčín – das Dorf mit 2427 Einwohnern (Angabe zum 31.12.2008) befindet sich im nordöstlichen Teil der Slowakei, im Bezirk Snina. Es gehört zu den ältesten und größten Gemeinden des Oberen **Semplins**. Die erste schriftliche Erwähnung stammt aus dem Jahr 1317. Das Dorf wurde im Zuge der walachischen Kolonisation von ruthenischer Bevölkerung besiedelt. Über die Entstehung des Dorfes haben sich mehrere Legenden erhalten. Die bekannteste ist die Legende von einem weißen Fürsten und einer weißen Fürstin, die zur Unterlage des Wappens von Stakčín wurde. Der erste Besitzer hiesiger Grundstücke war das Geschlecht von Peteňov, danach der Drugeth. Die letzten Landbesitzer waren Wenckheimer (seit dem Jahr 1946).

Jahrhundertlang entwickelte sich Stakčín als landwirtschaftliche Gemeinde mit Landgut. Außer dem Meierhof befanden sich hier Wassermühlen, eine Wassersäge, Brennerei und ein Glaswerk. Industriell begann es sich erst um die Jahrhundertwende des 19. zum 20. Jahrhunderts, im Zusammenhang mit dem Aufbau der Dampfsäge und der Bahn zu entwickeln. Die Arbeiten auf der Bahn wurden erst im Jahr 1912 beendet.

Das Dorf lag an der Kreuzung der Handelswege, die vom Norden nach Süden und vom Osten nach Westen führten. Bedeutend war vor allem der nach Halič über den Bergsattel Ruské führende Handelsweg *Porta Rusica*. In den Jahren 1777 bis 1876 hatte das Dorf aus der Sicht der damaligen Verwaltung eine bedeutende Stellung – es war Sitz des Stakčíner Dienstbezirks im Rahmen des damaligen Kreises von Humenné. Im

Jahre 1863 wurde hier das erste Postamt auf dem Gebiet des heutigen Bezirks Snina gegründet. Im 20. Jahrhundert war Stakčín ein Schauplatz dreier Kriegskonflikte – des 1. Weltkriegs, des kleinen Kriegs und des 2. Weltkriegs, an welche uns einige Denkmäler und Friedhöfe erinnern.

Angesichts der Konfession waren die ersten Bewohner orthodox. Sie sind nach der sog. Ungwarer Union zum griechisch-katholischen Glauben übergegangen. Seit der Hälfte des 19. Jahrhunderts nahm die Zahl der Bewohner mit römisch-katholischer Konfession zu. Alle drei Religionsgemeinden haben in Stakčín eigenständige Pfarren und Kirchen. In der Vergangenheit existierte hier auch eine zahlreiche jüdische Gemeinde. Heutzutage leben hier nebeneinander mehrere Nationalitäten – Slowaken, Ruthenen, Ukrainer, Romas und die Nachkommen der Polen.

Das Schulwesen und die Kultur begannen sich erst ab der Hälfte des 19. Jahrhunderts zu entwickeln. Den größten Aufschwung erreichte die Kultur in der Hälfte des 19. Jahrhunderts, am Anfang des 20. Jahrhunderts und nach dem 2. Weltkrieg. Heute arbeiten hier drei Folkloregruppen und jedes Jahr findet ein Folklorefestspiel statt. Im Bereich des Sportes war und ist dominant der Fußball. Seine Geschichte reicht in das Jahr 1936 und auch heutzutage ist es der beliebteste Sport im Dorf.

Die Besiedlung des Dorfes erreichte ihren Höhepunkt nach dem 2. Weltkrieg und während des Aufbaus des Wasser-

beckens Starina. Dank diesem Reservoir ist der Kataster von Stakčín beträchtlich um sieben ausgesiedelten Gemeinden verbreitet worden und mit seinen 16 833 ha ist er der vierte größte in der Slowakei. Sein überwiegender Teil ist heutzutage ein Bestandteil des Nationalparks Poloniny und das Dorf Stakčín stellt ein Eintrittstor in dieses Naturschutzgebiet dar. Stakčín-er Umgebung zeichnet sich durch bunte Flora und Fauna aus. Es wachsen hier vor allem die Buchenwälder, aber auch Ahorn-Buchenwälder, Linden-Buchenwälder und Eichen-Hagebuchenwälder. Die hiesigen Wasserläufe sind reich an Fischen und in den Wäldern leben verschiedene Arten der Vögel, des

Hoch- und Raubwilds, wie z. B. Wolf, Wildkatze, Luchs und Bär. Besondere Aufmerksamkeit verdient die Ostkarpatenpflanze Purpurnieswurz (*Helleborus purpurascens*), die im Rahmen der Slowakei nur in der Umgebung von Stakčín wächst. In der Mitte des Dorfes befinden sich zwei historische Parks – der alte und der neue. Den nördlichen Rand des Dorfes bildet der charakteristische Kamm von Nastaz und den südlichen der erloschene Vulkan Meeresauge im Gebirge Vihorlat.

Die heutige Dominante des Dorfes ist das historische Kastell mit beiliegendem Park und weiteren architektonischen Objekten.

Letecký záber na obec Stakčín

Stakčín – obec s 2 427 obyvateľmi (stav k 31.12.2008) nachádzajúca sa v severovýchodnej časti Slovenska v okrese Snina. Patrí k najstarším a najväčším obciam na Hornom Zemplíne. Osídlená bola valašskou kolonizáciou ruským obyvateľstvom. V súčasnosti má pestré národnostné zloženie, žijú tu spolu Slováci, Rusíni, Ukrajinci, Rómovia a potomkovia Poliakov. Po stáročia sa vyvíjala ako poľnohospodárska obec so zemepánskym majetkom.

Obec sa nachádzala na križovatke obchodných ciest vedúcich z juhu na sever a z východu na západ. V rokoch 1777 až 1876 mala významné postavenie z hľadiska vtedajšej verejnej správy – bola sídlom stakčinského slúžnovského obvodu v rámci vtedajšieho humenského

okresu. V roku 1863 tu bol, ako prvý v dnešnom okrese Snina, zriadený poštový úrad.

Priemyselne sa začala rozvíjať na prelome 19. a 20. storočia v súvislosti s výstavbou parnej pily a železničnej trate. Najbúrlivejší sídelný rozvoj zaznamenala po druhej svetovej vojne a v rámci výstavby Vodárenskej nádrže Starina. Vďaka priehrade sa katastrálne územie Stakčína značne rozšírilo o vystáňované obce a v súčasnosti s plochou 16 833 ha je štvrtým najväčším na Slovensku. Jeho prevažná časť je dnes súčasťou Národného parku Poloniny a obec Stakčín je vstupnou bránou do tohto chráneného územia. Dominantou obce je historický kaštieľ s príľahlým parkom a okolitými architektonickými objektmi.

Stakčín na administratívnej mape Československa z roku 1920 s vyznačenou demarkačnou čiarou medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou

Mapa Stakčína z roku 1780

Mapa Stakčína z roku 1860

PRÍRODA

- MEDZI DILOM A NASTAZOM
- STAKČÍNSKA ŠPNZA
- STARÝ A NOVÝ PARK
- ŽIVOČÍŠTVO
- VSTUPNÁ BRÁNA DO POLONÍN

Pohľad na obec s vrchom Rovenky
a Vihorlatskými vrchmi v pozadí

Pánska pivnica postavená z miestneho pieskovca

Vchodové dvere do pivnice sýpky

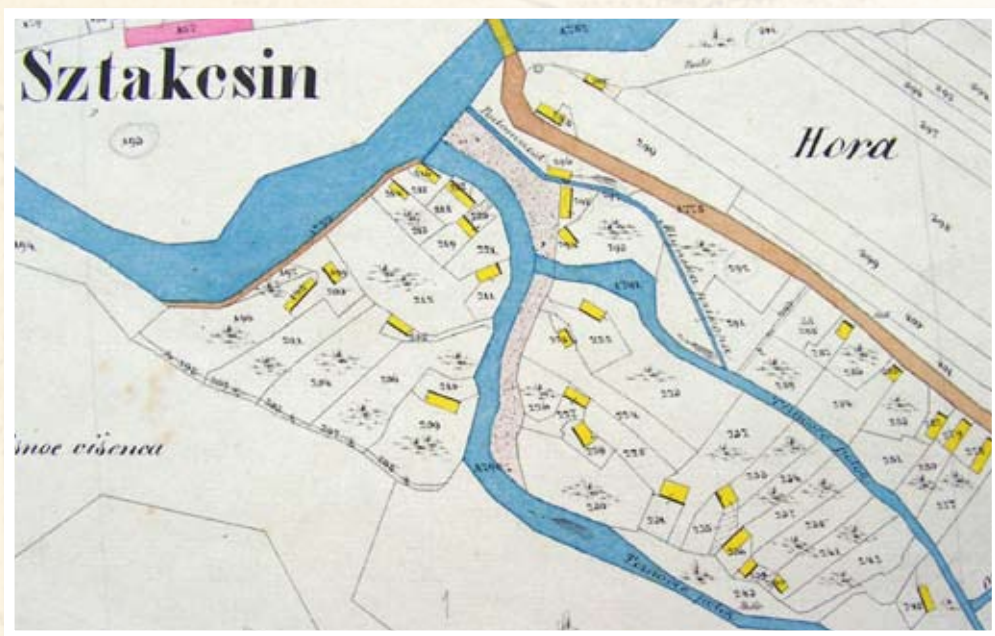
Pivnica pod sýpkou

Medzi Dilom a Nastazom

Stakčín sa rozprestiera na starej riečnej terase Cirochy v nadmorskej výške 257 metrov v doline medzi horskými celkami Nízkyh Beskýd, Bukovských vrchov a Vihorlatu. Najnižšiu nadmorskú výšku (236 m n.m.) dosahuje na hladine rieky Cirochy na katastrálnej hranici so Sninou a najvyššiu na hlavnom hrebeni Vihorlatu (999 m n.m.) v blízkosti vrchu Nežabec (Pri Konskom). Najvýraznejším a najcharakteristickejším hrebeňom v katastri obce je Nastaz s najvyšším Porochnačovych vrchom (801 m n. m.). Stakčín obkolesujú i ďalšie charakteristické vrchy ako Maguriča (434 m n.m.), Mazurov vrch (498 m n.m.), Maňov (548 m n.m.) Vysoká (404 m n.m.) a samostatne stojace Rovenky (415 m n.m.).

Hlavným vodným tokom je Cirocha, do ktorej sa priamo v obci vlievajú potoky Chotinky, Koloničky a Olčovca. Morfologickou zvláštnosťou je skutočnosť, že v dávnej geologickej minulosti sa Cirocha v Stakčíne stáčala na východ a tiekla cez Ublanskú dolinu na Zakarpatskú Ukrajinu. Pri posledných horotvorných pohyboch však došlo k vyzdvihnutiu časti územia pri sedle Ubí pred Kalnou Roztokou. V dôsledku tohto zdvihu bola Cirocha prehradená a vodný tok následne pretrhol hrebeň medzi Roveňkami a Maguričou. Týmto rieka zmenila svoj smer na Sninu z povodia Uhu do povodia Laborca. Cirocha v minulosti menila koryto i priamo v obci. Pôvodne viedlo terénou zníženinou pred gréckokatolíckou cerkvou k futbalovému ihrisku. Tu sa stáčalo na západ v smere k výrobným halám firmy Fopex a.s.. Zo starého koryta sa zachoval zvyšok mŕtveho ramena Cirochy s bažinami a mokrinami pri železničnej stanici.

Sútok Cirochy s Ternovcom (teraz Kolonička) a Olčovcom pod Horou na mape z roku 1866

Horské celky Nízkyh Beskýd a Bukovských vrchov sú budované flyšovými horninami, pre ktoré je charakteristické striedanie ílovcov s pieskovecami. Vihorlat je sopečného pôvodu, zložený z andezitov. V tomto pohorí sopečná činnosť začala približne pred 16 až 15 miliónmi rokov a najbúrlivejšie sa prejavila v rozmedzí od 12,5 do 9,5 milióna rokov. Charakteristickým znakom tohto procesu bol vznik a vývoj andezitových vulkánov (sopiek) a stratovulkánov (zmiešaných navrstvených sopiek). Do chotára Stakčína zasahujú severné svahy najväčšieho vihorlatského vulkánu – Morského oka - v oblasti Nežabca.

Svedkom dávnych vekov, kedy bolo územie dnešného Stakčína pod morským dnom, je nález skameneliny - pozostatku červa *Tapharhelminthoida plana*. Našiel sa v koryte Cirochy pod Stavlincom. Vznikol približne pred 25 miliónmi rokov. Skamenelina je umiestnená pred Informačným strediskom Národného parku Poloniny v Novej Sedlici.

Pohľad na Skalku (kresba z 30. rokov 20. storočia)

Skamenelina červa *Tapharhelminthoida plana*

Cirocha pred reguláciou (1951)

Stakčínska „špnza“

V máloktovej obci rastie taká charakteristická rastlina ako v Stakčíne. Je ňou čemerica purpurová (*Helleborus purpurascens*), ktorú miestni nazývajú špnzou. Na Slovensku okrem územia Stakčina a Hornej Cirochy rastie iba na jedinej lokalite, v Čergovských vrchoch. Ako prvý o nej písal Alexander Duchnovič vo svojom Kalendári pre Rusínov na rok 1853 takto: „Špnza – rastie v jari v horách, najčastejšie v Beskydách, kde kvitne a nazýva sa čierny tulipán. Je to nádherný kvet i pre hospodára využiteľný. Osobitne sa používa na neduhy dobytká.“ Do odbornej literatúry ju vniesol nemecký botanik Behrendsen, ktorý bol v roku 1876 na liečebnom pobyte v Stakčíne u grófa Eugena Filipa. Voľný čas využil na botanizovanie širšieho okolia obce.

Z ďalších vzácnejších druhov rastlín sa tu vyskytujú bahnička kránska (*Eleocharis carniolica*), hrachor hladký (*Lathyrus laevigatus*), kručinôčka krídlatá (*Genistella sagittalis*), kosatec sibírsky (*Iris sibirica*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*), pečeňovník trojlaločný (*Hepatica nobilis*), perovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*), prílbia moldavská (*Aconitum moldavicum*), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula signifera*) a ďalšie.

V okolí Stakčina dominujú predovšetkým kvetnaté bukové lesy. Vo vrcholových častiach Nastazu, Maňova a Nežabca rastú javorovo-bukové lesy. Pod Nežabcom v Perekhodovej sa vyskytujú lipovo-javorové sutinové lesy s ojedinele vystupujúcimi skalnými stenami. Bezprostredné okolie obce na Skalke, Vršku, Pánskej hore, Chalcanovci, Vysokej a pri potoku Havrilovec obklopujú dubovo-hrabové lesy. Vodné toky Cirochy, Chotinky, Koloničky a Olčovca lemujú spoločenstvá vrbín a jelšín.

Bukové lesy v doline Chotinky

Pôvodné lúky a pasienky sa zachovali najmä v oblasti doliny Chotinky, Koloničky a Olchovca. Tvoria ich predovšetkým mezofilné, vlhkomilné a slatinné spoločenstvá. Iba okrajovo na najteplejších svahoch pri Chalčanovci a Mučilišči sa vyskytujú teplomilné lúčne spoločenstvá.

Kosatec sibírsky

Čemerica purpurová

34. Jahrgang.	Nr. 42.	20. October 1876.
BOTANISCHE ZEITUNG.		
Redaction: A. de Bary. — G. Kraus.		
Inhalt. Orig.: O. Behrendsen, Beiträge zur Flora des nordöstlichen Zempliner Comitates. — Gesellschaften: Botanische Section der schlesischen Gesellschaft für vaterländische Cultur (Forts.). — Die diesjährige Naturforscherversammlung. — Neue Literatur.		
Beiträge zur Flora des nordöstlichen Zempliner Comitates. (Gebiet der Cziroka.) Von O. Behrendsen. Wenn ich es unternehme, die Beobachtungen, welche ich während eines einjährigen Aufenthaltes in dem nordöstlichen Theile des Zempliner Comitates bezüglich der dortigen Vegetationsverhältnisse gewonnen habe, zu schildern, so geschieht dies keineswegs in dem Gedanken, etwas Abgeschlossenes bringen zu können, sondern einzig mit Rücksicht auf den Umstand, dass das nördliche Zempli-	gerichtet; an diesem Orte biegt sie um und fließt in westsüdwestlicher Richtung bis Homonna, wo sie unter beiläufig 48° 56' nördl. Br. und 39° 36' östl. L. in die Laborez mündet. Ihre Länge kann man auf etwa 6 Meilen annehmen, während die Breite ihres Flussgebietes zwischen 1—3 Meilen schwankt. Die Thalsohle der Cziroka ist in ihrer unteren Hälfte von Homonna bis Sztakcsin breit und ziemlich eben; erst hinter Sztakcsin verengt sich das Thal und steigt ziemlich rasch bis Orusz Ruszka, welches letztere hart an der Lehne des Hauptkammes gelegen ist. Das Cziroka-Thal muss als Querthal bezeichnet werden und nimmt unter denen der	

Najstarší opis prírody Stakčina a jeho okolia v nemeckom časopise Botanische Zeitung v roku 1876

Starý a nový park

Stakčín má mimoriadne hodnotnú historickú zeleň, ktorú dnes predstavujú dva izolované parky – starý a nový. Starý park sa nachádza pri materskej škôlke. Bol založený pravdepodobne na prelome 18. a 19. storočia. Rastú tam predovšetkým domáce druhy drevín - hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), lipa malolistá (*Tilia cordata*), javor poľný (*Acer campestre*) a javor mliečny (*Acer platanoides*).

Rozsiahlejší nový park sa nachádza pred kaštielom a Obecným domom. Vznikol v druhej polovici 19. storočia. Okrem domácich drevín tam boli vysadené i cudzokrajné dreviny ako dub močiarny (*Quercus palustris*), dub červený (*Quercus rubra*) a gledíčia trojtŕňová (*Gleditsia triacanthos*). Veľmi hodnotný je starý dub letný (*Quercus robur*) s obvodom 553 cm. Jeho vek sa odhaduje na 300 rokov, to znamená, že bol vysadený ešte pred samotným založením parku. Z ostatných pôvodných stromov si pozornosť zaslúži vzácny opadavý ihličnan tisovec dvojradový (*Taxodium distichum*), rastúci pred dvojbytovkou pri Obecnom dome. Svoju súčasnú podobu park dostal až po druhej svetovej vojne. Jeho plocha bola zredukovaná výstavbou dnešnej Ulice SNP. Voľnokrajinárska kompozícia pôvodne anglického parku bola následne doplnená o pravidelnú časť. Tú tvoril znížený štvorcový parter s fontánou v strede, ktorý bol chodníkom prepojený so zníženým okrúhlym parterom na protiláhlej strane parku.

Oba tieto parky v minulosti rozdeľovala nielen budova samotného kaštieľa, ale i francúzska záhrada. Tá pozostávala z veľkého obdĺžnikového parteru a jej súčasťou bola vahadlová studňa a altánok.

Starý park pri materskej škôlke

Srniec chovaný v novom parku pri kaštieli (30. roky 20. storočia)

Mapa Stakčína s kaštielom, francúzskou záhradou, starým parkom (165) a rybníkom v novom parku (164) na mape z roku 1866

Celkový pohľad na nový park (1977)

Najnižšia - nivná časť nového parku

Skupina starých jaseňov pri kaštieli

Skupina dubov močiarnych v novom parku

Tisovec dvojradový

Dub letný – najmohutnejší strom
v novom parku

Nový park v zime

Mladšia výsadba javorov mliečnych pri fontáne

Živočíšstvo

Zo zoologického hľadiska sa okolie Stakčína nachádza v zóne listnatých a zmiešaných lesov paleoarktickej oblasti. Z hľadiska výskytu bezstavovcov, predovšetkým motýľov a dvojkrídlcov, je najvýznamnejšou časťou dolina Chotinky, kde bol zistený výskyt viacerých vzácných druhov. V starých bukových lesoch sa vyvíja napr. larva nádherného fúzača alpského (*Rosalia alpina*) a veľmi vzácného východokarpatského fúzača *Strangalia thoracica*.

V potoku Chotinka žije lastúrník korýtka riečne (*Unio crassus*) a v Ciroche jediný zástupca kruhoústovcov mihuľa potiská (*Eudontomyzon danfordi*). Z rýb v okolitých potokoch žije pstruh potočný (*Salmo trutta m. fario*), čerebľa obyčajná (*Phoxinus phoxinus*), jalec hlavatý (*Leuciscus cephalus*), mrena stredomorská (*Barbus meridionalis*), hrúz obyčajný (*Gobio gobio*). Najpočetnejším druhom mloka je salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), najbežnejšími hadmi sú užovka obyčajná (*Natrix natrix*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*) a užovka stromová (*Elaphe longissima*).

Z vtákov tu žijú kulík riečny (*Charadrius dubius*), kalužiačik malý (*Actitis hypoleucos*), rybárik obyčajný (*Alcedo atthis*), vodnár obyčajný (*Cinclus cinclus*), holub plúžik (*Columba oenas*). V okolitých lesoch hniezdi bocian čierny (*Ciconia nigra*). Z dravcov sa tu často vyskytuje myšiak hôrny (*Buteo buteo*), jastrab veľký (*Accipiter gentilis*), orol kriklavý (*Aquila pomarina*) a včelár obyčajný (*Pernis apivorus*). Zastúpené sú tu i sovy, a to sovou obyčajnou (*Strix aluco*) a sovou dlhochvostou (*Strix uralensis*). Iný zaujímavý druh reprezentujú ďateľ veľký (*Dendrocopos major*) a ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*).

Fúzač alpský - charakteristický druh v bukových lesoch rastúcich v okolí Stakčína

Vo vodných tokoch je bežná vydra riečna (*Lutra lutra*). V roku 2005 bol na Ciroche nad obcou zaznamenaný výskyt bobra vodného (*Castor fiber*). Husté lesy obývajú aj početné šelmovité cicavce, napr. vlk dravý (*Canis lupus*), kuna lesná (*Martes martes*), kuna skalná (*Martes foina*), mačka divá (*Felis silvestris*) či rys ostrovid (*Lynx lynx*) a občas sa tu zatúla i medveď hnedý (*Ursus arctos*). V minulosti sa v okolí Maňova a Chotinky zdržiaval los mokradoň (*Alces alces*). Z oblasti vysídlenej obce Ruské nad Vodárenskou nádržou Starina sa do doliny Chotinky v roku 2007 zatúlal zubor hrivnatý (*Bison bonasus*) z voľného chovu známy pod menom Archie.

Návrat poľovních hostí s uloveným jeleňom z pánskeho revíru. Pri voze kráčajúci správca lesov Anton Stach st. (20. roky 20. storočia)

Zubor hrivnatý

Vstupná brána do Polonín

Hodnoty prírodného prostredia okolia Stakčína postrehol už spomínaný nemecký botanik Behrendsten, ktorý si v roku 1876 v stakčinskom kaštieli do zápisníka zaznamenal: „Medzi Vihorlatom, ktorý leží na juh od Stakčína a Východnými Karpatami je asi 2 km široká zníženina, v ktorej sa nachádzajú malé kopce. Právě Východné Karpaty začínajú až pohorím Nastaz na severovýchod od Stakčína, ktoré je prekrásne. V území doliny Chotinky sú jednotné rastlinné formácie. Svet rastlín nie je tak pozmenený kultúrnym využívaním ako v Nemecku.“

Tieto slová nestratili na svojej aktuálnosti ani po 130 rokoch a výnimočné prírodné hodnoty sa odzrkadlili v ochrane tunajšej prírody. Už v dávnej minulosti mali vlastníci obce záujem ochraňovať prírodu, ako je to uvedené v urbári humenského panstva z roku 1660, kde sa pri Stakčine uvádza, že sa tu nachádza „chránený dubový lesík, patriaci hostovickej kúrii, ale z neho bolo veľa dreva vyrúbaného, keď postavili stakčinský vodný mlyn a humenský kaštieľ“.

V roku 1982 bola pri Chalcanovcovom potoku vyhlásená Prírodná rezervácia Hrádok na výmere 4,60 ha. Jej účelom je chrániť najmasovejší výskyt čemerice purpurovej na Slovensku. Južná časť katastra v oblasti Nežabca na výmere 18 ha je od roku 1973 súčasťou Chránenej krajinej oblasti Vihorlat, ktorej celková výmera je 17 485 ha. V roku 1977 boli severné časti katastra zahrnuté do Chránenej krajinej oblasti Východné Karpaty, ktorá bola v roku 1997 vyhlásená za Národný park Poloniny. Ten bol vyhlásený na výmere 29 805 ha vlastného územia, z čoho 1 864 ha sa nachádza v katastri Stakčína. Spolu s katastrami vystahovaných obcí

Horské lúky - poloniny v okolí Plaše na slovensko - poľskej hranici v NP Poloniny

Pohľad z Gazdoráňa nad Vodárenskou nádržou Starina v NP Poloniny na Maňov a Vihorlatské vrchy

nad Vodárenskou nádržou Starina viac ako polovica výmery národného parku spadá do stakčínneho chotára. Z uvedeného dôvodu je Stakčín považovaný za vstupnú bránu do národného parku, preto v obci sídli Správa Národného parku Poloniny.

Okolie Stakčína je zahrnuté aj do navrhovanej sústavy chránených území členských krajín Európskej únie NATURA 2000. Uvažuje sa o vyhlásení území európskeho významu Beskyd (SKUEV0229) na výmere 29 215 ha, Morské oko (SKUEV) 0209 na výmere 14 962 ha, o vyhlásení chránených vtáčích území Bukovské vrchy (SKCHVU002) na výmere 43 320 ha a Vihorlatské vrchy (SKCHVU035) na výmere 53 944 ha. Všetky tieto navrhované územia svojou polohou zasahujú do katastra Stakčína.

Replika drevenej cerkvi z roku 1745
v Jalovej

Vstupný panel - oboroch do NP Poloniny
nad Stakčínom

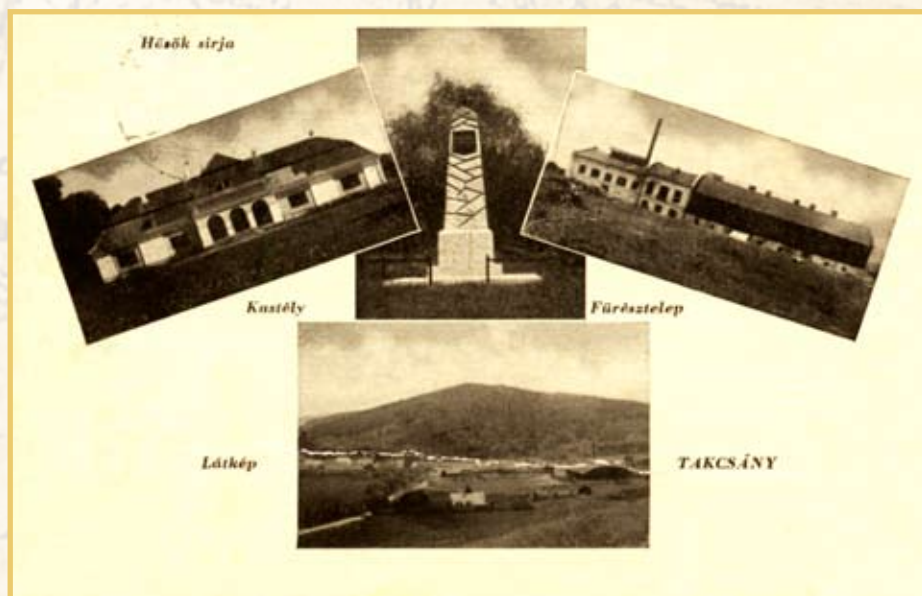

HISTÓRIA

- NA POČIATKU
BOLA LEGENDA
- OD PETRA PETEŇA
PO TRI WENCKHEIMOVE
DCÉRY
- ZBOJNÍCKE POKLADY
A KARPATSKÉ PLAJE
- ŠTAKČÍNSKE OSUDY...
- POD KUPOLAMI CERKVI
- MALÉ A VEĽKÉ VOJNY
- PRIEMYSEL
- 101 ROKOV VEREJNEJ SPRÁVY
- ŠKOLSTVO A KULTÚRA
- ŠPORT
- OD SOCIALIZMU K DNEŠKU

Selo
SZTAKCSIN
V
Uhorščinje, Župa zemplinskaja
Podatkovoje činovstvo Homonna
1866

Dobová pohľadnica Stakčina zo 40. rokov 20. storočia

Dobová pohľadnica Stakčina z 30. rokov 20. storočia

Na počiatku bola legenda

Ovzniku obce Stakčín sa zachovalo niekoľko legiend. Podľa prvej z nich v jej okolí v minulosti zbýjali zbojníci Atanasij, Markov a Rovňak. Tí založili obec Stakčín, pričom po nich ostalo pomenovanie okolitých vrchov Nastaz, Markov a Roveňky. Ďalšiu legendu o bielom kniežati a bielej kňažnej nám zachoval Alexander Duchnovič, ktorý detské roky prežil v Stakčine. Znie takto: „*Velmi dávno išlo ruské knieža do Uhorska na trón nastúpiť s veľkým počtom vojska. Prešiel cez hory Beskydy a cez dediny Ruské a Veľká Polana až prišiel do Stakčina, kde sa so svojím vojskom zastavil a utáboril. Toto miesto pomenoval Statjin, teda Stasčín. Pretože musel ísť bojovať proti nepriateľovi, zanechal svoju ženu – bielu kňažnú – s veľkým bohatstvom v dedine bývať. Aby videla boj svojho muža, vystúpila na koni na horu vysokú nad Stakčínom stojacu. A tam pretrvala až do skončenia boja. Od toho času, podľa mená kňažnej Nasti, táto hora zve sa Nastasom a ide až do Veľkého Berezného.*“ Táto legenda sa stala podkladom pre súčasný erb obce. Podľa gréckokatolíckeho farára Jozefa Viravca, ktorý pôsobil v obci v rokoch 1857-1903, názov obce Stakčín je odvodený od rusínskeho slova „stikaty“, pretože sa tu v blízkosti seba zlievajú vodné toky Cirochy, Koloničky a Olchovca.

Či už sú spomínané legendy pravdivé alebo nie, Stakčín patrí medzi najstaršie obce Horného Zemplína, pretože prvýkrát je doložená v tej istej listine ako mestá Snina, Humenné alebo obce Kamenica nad Cirochou, Zubné a Ptičie. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1317 v donačnej listine uhorského kráľa Karola Róberta Filipovi I. Drugethovi. Stakčín sa v nej spomína ako darovaný majetok pod názvom Zaktson. Obec však existovala pred uvedeným rokom, hoci sa o tom nezachovala žiadna písomná správa.

Часть II.
о Мародахъ
Крайнихъ
или
Карпатороссахъ, угорс-
кихъ, подъ Бескидоу въ
Землянской, Унжской, и Ша-
рской Столицѣ Живущихъ.

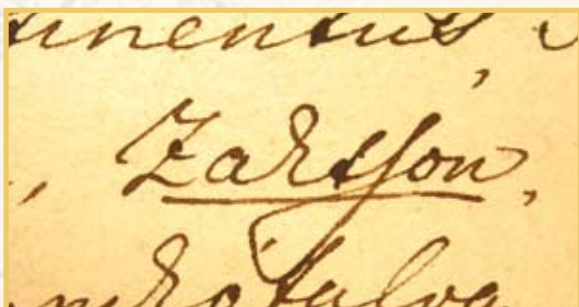
Titulná strana z rukopisu
z roku 1848
v ktorom Alexander Duchnovič
zaznamenal legendu
o založení Stakčina

Autogramy Alexandra Duchnoviča

АПОСТОЛЪ
Александра Духновича
А. Духнович

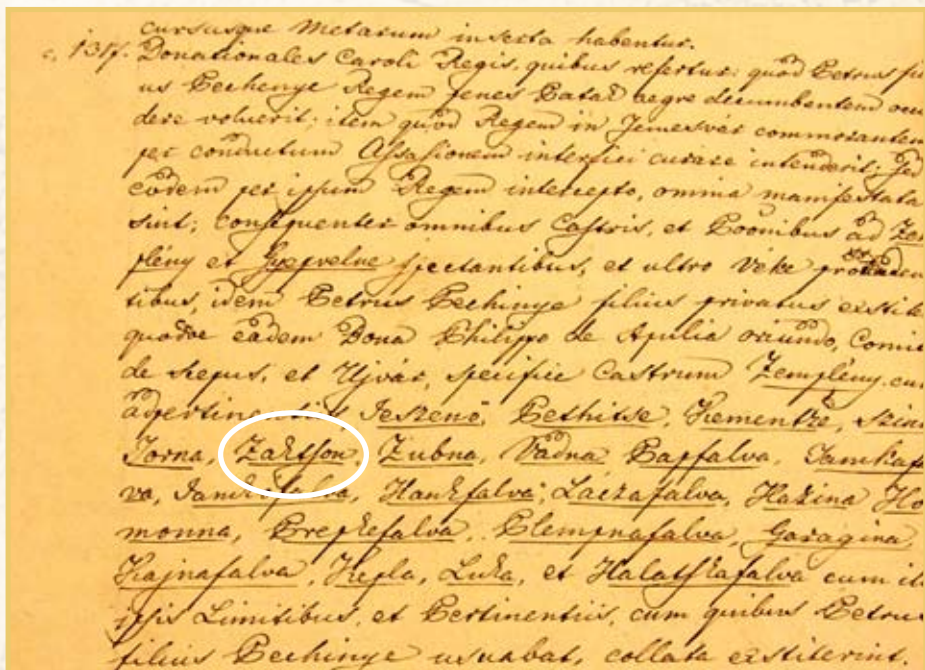
Človek sa po stakčinskom chotári pohyboval už oveľa skôr, čo dosvedčujú archeologické nálezy. Prvým nálezom je masívny, obojstranne retušovaný atypický úštep, vyrobený z menilitového rohovca, zaradovaný do obdobia neolitu (mladšia doba kamenná), prípadne eneolitu (doba medená) nájdený na Roviňach pri Chalcanovcovom potoku. Druhým je bronzová sekerka s tulajkou a uškom z neskorej doby bronzovej nájdená juhovýchodne od obce pri štátnej ceste do Uble.

Najstarší názov Stakčina z roku 1317

Kresba bronzovej sekerky s tulajkou z neskorej doby bronzovej najdenej v Stakčíne

Prvá písomná zmienka o Stakčíne v elenhu listín Drugetovej rodiny

Od Petra Peteňa po tri Wenckheimove dcéry

Prvým známym vlastníkom Stakčina bol šľachtic Peter Peteň (Pethényi), ktorý sa v roku 1317 postavil proti uhorskému kráľovi Karolovi Róbertovi. Ten mu za zradu zhabal majetok, ktorý daroval Filipovi I. Drugethovi. Po smrti Filipa prevzal majetok Ján Drugeth. On sa stal zakladateľom rodu, ktorému obec patrila takmer 400 rokov. Posledným vlastníkom zo spomínaného rodu bol Žigmund II. Drugeth, ktorý zomrel v roku 1684. Keďže nemal mužského potomka, všetky majetky po ňom získala od kráľa Leopolda I. jeho manželka Terézia Keglevičová v roku 1703. Tie rozdelila medzi päť dcér. Stakčín pripadol dcére Kláre, ktorá sa vydala za grófa Petra Zichyho de Vasonkeö. Na prelome 18. a 19. storočia vlastními Stakčina bola rodina Szirmayovcov z Pozdišoviec, v prvej polovici 19. storočia rodina Servických.

V polovici 19. storočia stakčinský majetok kúpil gróf Ján Fröhlich, ktorý ho vlastnil do roku 1875 a po ňom do roku 1889 druhorodený syn belgického kráľa Leopolda I., Filip Eugen, gróf z Flandier. Na konci 19. storočia boli vlastními majetku viacerí majitelia, z ktorých posledný, Gottfried Hering, ho v roku 1907 predal grófovi Štefanovi Wenckheimovi (1858-1923) z Veľkých Levár. Po jeho smrti, v roku 1934, prešiel dedičským právom na jeho tri dcéry: Alžbetu Dobrzenskú, Margitu Karolyiovú a Máriu Pallaviciniiovú. Tieto majetky boli v roku 1946 znárodnené.

Prví vlastníci – Drugethovci, v obci zriadili zemepanský majer, ktorý sa prvýkrát spomína v roku 1612. Jeho súčasťou bol vodný mlyn, vodná píla, neskôr i pálenica a krčma. Majer sa nachádzal v blízkosti Cirochy v okolí dnešného hotela Armales a budovaného penziónu Peklo.

Kaštieľ – predný trakt (1914)

Kaštieľ – zadný trakt (1941)

Erb
Weckenheimovcov

Kaštieľ – šesťboká
nárožná vežička
(1950)

Rybník na potoku
Rakovec na mape
z roku 1866

Grófska budova pri gréckokatolíckej cirkvi (1950)

V polovici 19. storočia barón Ján Fröhlich postavil kaštieľ v rokokovom slohu. Na základe údajov z roku 1869 vieme, že v ňom bolo 25 izieb, 2 komory a jedna kuchyňa. Ku kaštieľu patrila i jedna sýpka, pivnica, kôlna, sklad a dve maštale. Pred kaštieľom na mlynskom prítoku z Cirochy dal vybudovať veľký rybník. Voda z rybníka bola odvádzaná k vodnému mlynu, ktorý vtedy stál v blízkosti dnešného pomníka s tankom. V okolí rybníka sa v uvedenom období zakladal nový anglický park. Grófsky záhradník býval v budove, ktorá stála v blízkosti gréckokatolíckej cerkvi. Za kaštieľom sa nachádzal starý park a francúzske záhrady. Severnejšie od nich, kde dnes stojí rímskokatolícky kostol a škôlka, sa rozprestieral grófsky sad. Budova správy kaštieľa a lesná správa sa nachádzala na mieste, kde sú dnes bytovky na Ulici parkovej. Súčasťou pánskeho majetku bola i hájenka pri Chalcanovcovom potoku a rybník na potoku Rakovec, ktorý sa spomína už v roku 1660.

V druhej polovici 19. storočia bol kaštieľ grófom Filipom Eugenom značne rozšírený na úkor francúzskych záhrad. Pristavaný bol nový trakt v neogotickom slohu, ktorý pozmenil pôdorys kaštieľa na štvorcový. Ten bol prepojený so starým traktom osembokovým átriom. Priechod nového traktu bolo zakončené šesťbokými malými nárožnými vežičkami. Posledné stavebné úpravy na kaštieli boli vykonané po druhej svetovej vojne v súvislosti s jeho následným kultúrno-spoločenským využívaním (kultúrny dom, kino, knižnica, miestnosti pre spoločenské organizácie). V súčasnosti kaštieľ je vo vlastníctve obce. Z hospodárskych objektov sa zachovala iba kamenná sýpka z 19. storočia a hrádza rybníka na potoku Rakovec.

Centrálňa časť Stakčína na mape z roku 1866

Zbojnícke poklady a karpatské plaje

Okrem spomínaných zbojníkov, podľa ktorých pravdepodobne dostali pomenovanie okolité kopce, je doložený menovite zo Stakčína iba jeden zbojník. Je to Michal (Mihal de Staksicz), člen známej zbojníckej družiny Fedora Hlavatého (Holovatého) z Ruskej Volovej v roku 1492. V uvedenej listine sa spomína i istý Roman z Vološinca pri Starine (Roman de Wolessencz prope Staryna). Osadu Vološinec však historici nesprávne stotožnili s Jalovou. V skutočnosti ide o zaniknutú osadu, ktorá sa nachádzala vysoko v horách pod Nastazom, na rozhraní katastrálnych hraníc Stakčína, Dary a Príslopa.

V povedomí ľudí sa zachoval i ďalší zbojník, Hacialaca, ktorý údajne zbíjal medzi Sninou a Stakčínom v okolí Maguriče. Dodnes sa rozpráva o jeho pokladoch, ktoré sú ukryté v útrobách tejto hory. Údajne sa tam nachádzala jaskyňa, do ktorej sa vchádzalo od Skalky a vychádzalo na protiláhlej strane Maguriče. Na Skalke sa skutočne nachádza otvor medzi skalami, ktorý je vraj pozostatkom po zbojníckej jaskyni.

Existencia zbojníctva úzko súvisela s obchodnými cestami cez karpatské hrebene, ktoré tunajší Rusíni nazývali *plajami*. Tak tomu bolo i v Stakčine a v doline Cirochy, kadiaľ prechádzala cesta do Poľska známa pod názvom Porta Rusica. Pôvodne viedla cez Sninu, Stakčín a Zvalu do poľského mesta Woľa Michova. Neskôr bola nad Stakčínom presmerovaná cez Ruské sedlo do mesta Cisna. Na tejto ceste sa mýto vyberalo už v roku 1657 v dnes už zaniknutej obci Zvala. Cesta však existovala oveľa skôr, pretože s ňou súvisí zaniknutá obec Stavna (Sthawna). Tá sa spomína v rokoch 1548 a 1551 a nachádzala sa medzi obcami

Prícestný kríž nad Stakčínom na ceste do Ruského sedla (kresba 30. roky 20. storočia)

Skalka s vchodom do zbojníckej jaskyne

Kilometrovník z polovice 19. storočia

Stakčín a Starina, keďže sa v dokumentoch spomína v poradí medzi týmito obcami. Túto skutočnosť potvrdzuje i názov lokality Stav, uvedený na mape obce z roku 1866, ako i miestny názov Stavlinec. Názov tejto osady pravdepodobne súvisel s vyberaním mýta v Stakčíne, teda so zastavovaním pri colnici. V Stakčíne bolo zemepánmi v 17. storočí zavedené vyberanie aj mýtného za čriedy oviec prepravovaných z Marmarošskej župy na západ na stropkovské a makovické panstvo.

Z roku 1772 sa zachoval zápis, v ktorom sa v súvislosti s cestou cez Ruské sedlo stakčínski gazdovia sťažovali: „Kďi bi sme na to statek a wozi mali, mohli bi sme gak sol do Humenného, tak i wino do Polssczy wozit, a tak furmanyit,“ zatiaľ čo gazdovia zo zaniknutej obce Ruské si ju pochvalovali: „...wino a dohan polszkim kupczum wozime a tak peníze zarobjamé.“ Časť tejto obchodnej cesty v Stakčíne prechádzala priamo cez nový park v úseku od autobusovej zastávky v smere na východ k južnému okraju kaštiela a zachovala sa v podobe slabo viditeľného násypu. Tento úsek dal gróf Fröhlich po výstavbe kaštiela v polovici 19. storočia odkloniť na dnešnú Ulicu Duchnovičovu vedúcu popri hoteli Armales.

V rokoch 1863-65 došlo k oprave tejto cesty od Michaloviec až po Ruské sedlo. Rekonštruoval sa tiež úsek cesty zo Stakčina do Ladomirova cez Kolonické sedlo. Na jej oprave museli obyvatelia Stakčina ročne odpracovať 216 dní verejných prác so záprahom a 231 dní bez záprahu, pričom sa pracovalo za tanier fazuľovej alebo kukuričnej polievky na deň. Cesty boli spevnené kamením a v strede obce stál drevený most vedúci cez Cirochu. Z tohto obdobia sa zachoval na Ulici Duchnovičovej jeden kilometrovník (s číslom 54 km oproti domu č. 349) a jeden stometrovník (s číslom 54,8 km medzi domami č. 380-381). Vtedy sa začala i výstavba novej cesty na Vyšeneč, ktorá obchádzala Roveňky dolinou potoka Rakovec. Na nej bol postavený drevený most pod Skalou (pri dnešnom železničnom priecestí) a zemné teleso po rybník

v doline potoka Rakovec. Cesta bola pravdepodobne v druhej polovici 19. storočia dostavaná, pretože je zakreslená v mapách cestnej siete Zemplínskej župy z roku 1895.

Železný most cez Cirochu vyhodенý fašistami v roku 1944 (1941)

Časť dreveného mostu postaveného sovietskmi v roku 1944 na mieste zničeného železného mostu a dom kováča Schwenka za mostom (1945)

Stakčinske osudy...

Kanonik a
národný buditeľ
Rusínov Alexander
Duchnovič
a jeho životopis

Rolník Jozef Baník a jeho lodný listok

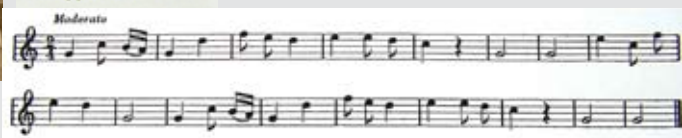
Gróf Štefan Wenckheim a jeho osobná vizitka

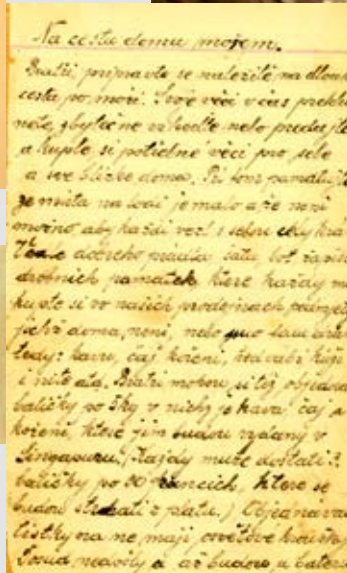
Ľudová speváčka Anca
Jaburová a jej piesne

Starivutsa ljudi,
starivutsa duže,
že na moju glavci
vinoček ne bude.

Ne startesa, ljudi,
ne startesa duže,
tať na moju glavci
zlatyj vinok bude.

Legionár
a úradník
Anton Stach
ml.
a jeho
denník

Pravoslávny kňaz Jozef Hreha
a jeho rodinná kronika

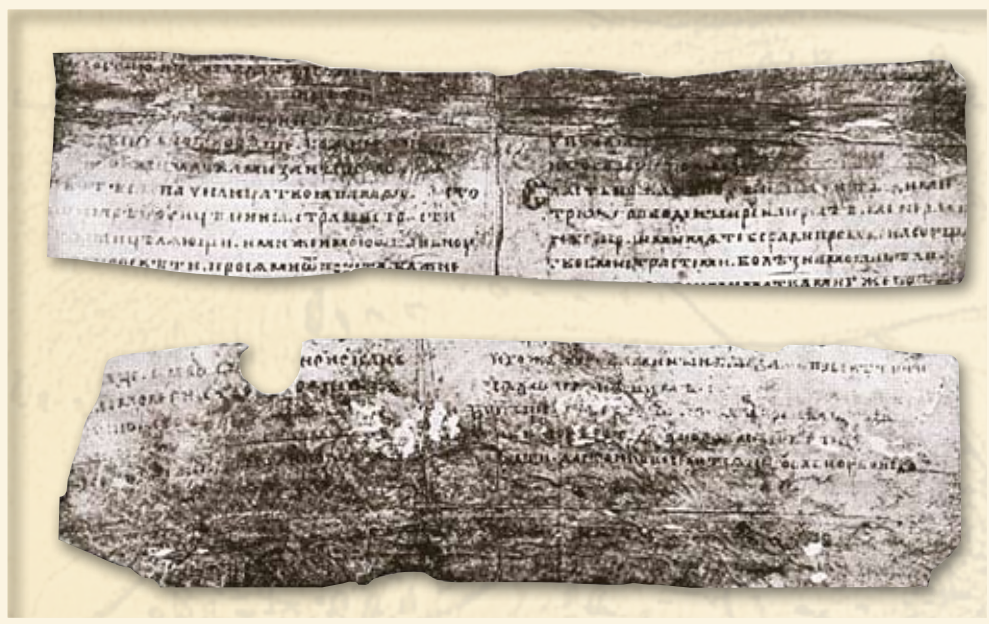

Pod kupolami cerkvi

Prvý záznam o farárovi v Stakčíne pochádza z urbára humenského panstva z roku 1601 (Ztakczin, battiko). Z neho je zrejmé, že ide o pravoslávneho kňaza. V tomto období ich označovali slovom *baťko* a všetci obyvatelia boli pravoslávneho vierovyznania. Pravoslávni kňazi – baťkovia - sú doložení ešte v roku 1690, kedy na tunajšej farnosti žili štyri kňazské rodiny. V dôsledku tzv. Užhorodskej únie obyvatelia Stakčína na prelome 17. a 18. storočia prešli z pravoslávneho na gréckokatolícke vierovyznanie. Od roku 1733 sa spomínajú v obci gréckokatolícki kňazi, predovšetkým z duchovného rodu Chanásovych, pre ktorých bola táto farnosť dedičná. Pravoslávna viera bola v obci znova obnovená v roku 1925. Začiatkom 19. storočia sa tu začínajú usadzovať obyvatelia rímskokatolíckeho vierovyznania, ktorí pracujú predovšetkým na majeri, lesnej správe a v sklárni. Ich počet narastá po prvej svetovej vojne príchodom poľských robotníkov na párnú pílu. Veľmi silnú komunitu tvorili obyvatelia židovského vierovyznania, ktorí tu mali vybudovanú i svoju synagógu na Ulici Duchnovičovej. Podľa posledného sčítania obyvateľstva z roku 2001 sa v Stakčíne 1 528 obyvateľov prihlásilo k pravoslávnenému, 342 k rímskokatolíckemu, 326 k gréckokatolíckemu vierovyznaniu, 13 k Svedkom Jehovovým a 4 k Evanjelickej cirkvi augsburského vierovyznania.

Prvá cirkev v obci bola drevená. Na základe listiny z roku 1751, v ktorej je uvedené, že tu stojí „*cerkov drevená v dobrom stave, od nepamäti ľudí postavená, nevedia, či je a od koho vysvätená,*“ môžeme predpokladať, že táto pôvodne pravoslávna cirkev sa stala gréckokatolíckou. Písomne je doložená v roku 1732 a bola zasvätená

Ostružnícké pergamenové listy

Sakrálna budova v Stakčíne (Stakz)
na Lazarovej mape Uhorska z roku 1528

Cintorín (173), gréckokatolícka cerkva
(174), pánska sýpka (170)
a rímskokatolícka kaplnka na mape
z roku 1866

Roždestvu Isusa Christa. Prvá murovaná gréckokatolícka cerkva sv. Bohorodičky bola postavená v druhej polovici 18. storočia bez veže. Veža k nej bola pristavaná na začiatku 19. storočia a v roku 1872 bola cerkva rekonštruovaná. Po druhej svetovej vojne, v dôsledku jej poškodenia počas prechodu fronty, bola zbúraná. Na jej mieste bola v roku 1994 postavená nová gréckokatolícka cerkva. Po obnove pravoslavia bola v roku 1928 v miestnej časti Hora postavená pravoslávna drevená cerkva Pokrovy Presvätej Bohorodičky. Tá bola taktiež poškodená počas bojov druhej svetovej vojny a následne rozobratá. V rokoch 1949-52 bola vybudovaná nová murovaná pravoslávna cerkva Sošestvija sv. Ducha v staroruskom historizujúcom štýle. Cerkvu projektoval známy pravoslávny mních archimandrit Andrej Kolomackyj. V roku 1995 si rímskokatolícki veriaci postavili kostol Pia X.

Všetky tri náboženské obce majú v Stakčíne samostatné farnosti. Pod pravoslávnu farnosť spadá i Skyt Preobraženiya Christa v Uličskom Krivom, kde je pochovaný pravoslávny mních Ignatij Čokina. Gréckokatolícka farnosť má filiálky v Stakčínskej Roztoke a Jalovej. Z významnejších pravoslávnych kňazov tu pôsobili Andrej Laloha (1925-26), Olexej Omeljanovič (1926-28), Peter Kernaševič (1937-1950) a Jozef Hreha (1954-1975), z gréckokatolíckych kňazov tu pôsobili Alexander Chanás (1731-1771), Ján Chanás (1771-1804), Vasil' Duchnovič (december 1804-16),

Výstavba drevenej pravoslávnej cerkvi na Hore (1928)

Excellentissime ac Illustrissime Domine General
Domine mihi Gratissime!

Pastoribus Nosse Galiciniensis post seducione infirmi
tatem omnibus requisitis precibus pie in Domino ob
dormire, quia vero Carotia in Spiritu solari
die condone non possit, ideo Cruxa ac Albia de
Rueden Adm. Patrium Dadaus ac Cameris
Tyrolensis ea cum summa requisitione prope
to us Spina refectus dignus, vel nuptiae Deo et
quod Cameris dea ac duas filias habet, ad
stalem Parochiam effusus, qui de uxoribus amicum
sufficere possit. Qui in huiusmodi gratia
in tota dea perfusus.

Cruxa ac Albia de
Galicini 13 Decembris
1804

Ludwig Stumpling
Ludwig Stumpling

Prosebný list grófa Szirmaya na premiestnenie Vasilu Duchnoviča z farnosti Topoľa do Stakčína z roku 1804

Procesia zo Stakčína do Dary (1948)

Michal Starecký (1832-57), Jozef Vyřavec (1857-1903), Alexej Petrašovič (1903-26) a Eduard Vladimír (1926-44). V súčasnosti gréckokatolícku farnosť spravuje o. Juraj Voroňak (od roku 2003), pravoslávnu Mitr. prot. Ján Gliganič (od roku 1977) a rímskokatolícku o. Ján Dudič (od roku 2006).

Pozornosť si zaslúžia ďalšie dve sakrálne stavby, ktorých existencia je zahalená

rúskom tajomstva. Prvá stavba je zobrazená pri Stakčine na Lazarovej mape Uhorska z roku 1528. Predpokladá sa, že môže ísť o zaniknutý monastier sv. Kataríny. Nie je vylúčené, že tento monastier mohol stáť pri Stakčine pod horou Vysoká na mieste zvanom Manastyrec (kláštorisko).

Druhou stavbou je rímskokatolícka kaplnka, ktorá je zakreslená na mape obce z roku 1866. Stála na mieste, kde sa dnes nachádzajú potraviny Lux a obchod Farby-laky Bober. Túto kaplnku dal pravdepodobne postaviť gróf Ján Fröhlich, nebola však údajne nikdy vysvätená. Po prvej svetovej vojne bola rozobratá, pričom materiál z nej sa použil na výstavbu rodinného domu pri železničnej stanici.

K zaujímavostiam patrí i skutočnosť, že zo zaniknutej obce Ostružnica nad Vodárenskou nádržou Starina pochádza najstaršia písomná pamiatka Rusínov na Slovensku. Známa je pod názvom *Ostružnícké pergamenové listy* a objavená bola v roku 1927. Pergamenové listy boli súčasťou rukopisného Evanjelia z roku 1492. Sú to úryvky s časťou kánona sv. veľkomučeníkovi Dimitriju Solunskému. Predpokladá sa, že boli napísané v 11. až 12. storočí.

Svätenie paschy pri gréckokatolíckej cirkvi (1950)

Malé a veľké vojny

Stakčín v 20. storočí bol priamym dejiskom troch vojnových konfliktov – prvej svetovej vojny, malej vojny a druhej svetovej vojny.

Na začiatku prvej svetovej vojny v novembri 1914 ruský generál Lev Kornilov prenikol cez Ruské sedlo do Stakčína a ďalej až do Humenného, ktoré obsadil. Cestu späť mu odrezala jednotka rakúsko-uhorského generála Karga, ktorý sa z Užockého priesmyku presunul k Stakčínu. Tu došlo 26. a 27. novembra k ťažkým bojom. V priebehu januára 1915 sa frontová línia z poľskej Haliče presunula do obcí ležiacich severne od Stakčína a trvala až do konca mája. Vtedy bol v Stakčíne na miestnej píle zriadený lazaret a vojenský zajatecký tábor.

Vojakov padlých na fronte i tých, ktorí zomreli vo vojenskom lazarete, pochovávali na lokalite Vuľchovec pri ceste do Stakčinskej Roztoky. Ostatky vojakov z Vuľchovca boli v roku 1917 prenesené na tzv. Panskú horu, kde bol zriadený monumentálny cintorín. Jeho plocha má 3 356 m² a pozostáva z 527 jednotlivých a 14 masových hrobov, v ktorých je pochovaných 959 vojakov. Pôvodne bol ohradený plotom s výsadbou borievky a smrekov. V hornej časti cintorína na spoločných hroboch bola výsadba smutných vrb. Medzi nimi stál skromný pomník. Na cintorín sa vchádzalo vstupnou drevenou bránou, na ktorej bol umiestnený text: „Vojenský cintorín padlým vo svetovej vojne.“ Vzhľadom k skutočnosti, že okrem rakúsko-uhorských vojakov tam bolo pochovaných i veľa ruských vojakov, stakčinský výbor organizácie Bratstvo z Prahy v roku 1928 vyhlásil zbierku za účelom dôstojného pochovávania pravoslávnych ruských veriacich vojakov. Ich zámer sa však nerealizoval.

Spomienkové oslavy pri pomníku na vojenskom cintoríne (30. roky 20. storočia)

Legionár Anton Stach ml.

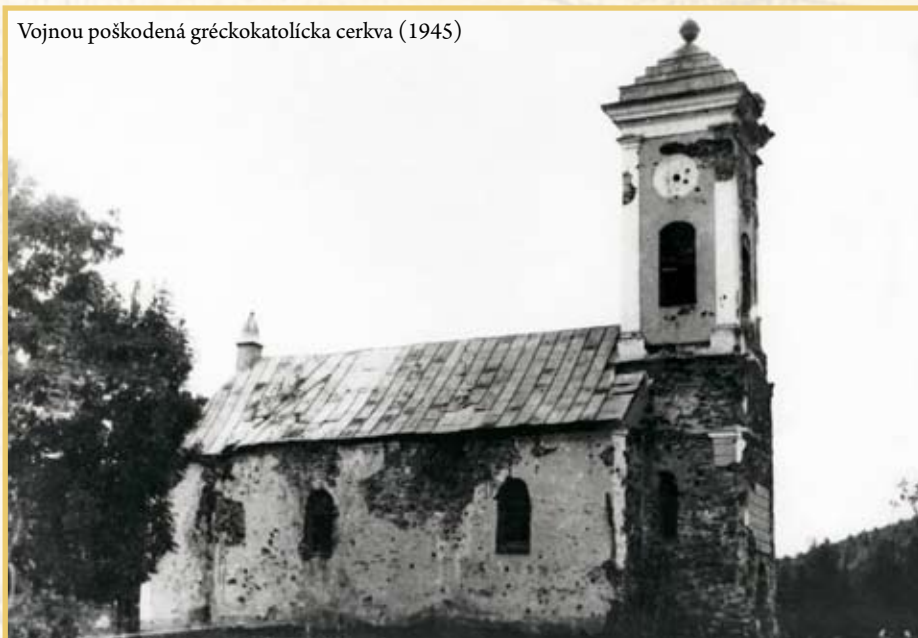

Legionár Vasil Minčič

Nedaleko tohto cintorína sa nachádzajú ostatky ďalších 116 rakúsko-uhorských vojakov, ktorí zomreli na choleru v Starine v roku 1914. Prenesené tu boli v roku 1986. V parku pri kaštieli stojí pomník vojakom zo Stakčína padlým v prvej svetovej vojne. Dvaja občania zo Stakčína bojovali i v légiiach,

Vasil Minčič vo francúzskych a Anton Stach ml. v ruských. Zaujímavosťou z uvedeného obdobia je i skutočnosť, že v roku 1915 ako vojak Pražského zboru obcou dvakrát prechádzal Egon Ervin Kisch - známy český, po nemecky píšuci „zúrivý reportér“. Svoje zážitky neskôr publikoval knižne.

Vojnou poškodená gréckokatolícka cerkva (1945)

Exhumácia sovietskych vojakov (1946)

Dňa 14. marca 1939 bol vyhlásený Slovenský štát. Jeho súčasťou sa stal Stakčín. Z Podkarpatskej Rusi, ktorá sa ocitla v politickom vákuu, sa tu 16. marca presunulo asi 12 000 vojakov a 8 000 civilistov. 23. marca o 5.30 hod., bez vypovedania vojny, Maďarsko napadlo Slovensko, pričom vojská prekročili hranice aj cez Ublu a Ulič. V prvý deň bolo zasiahnuté pri Uliči vojenské lietadlo, ktoré núdzovo pristalo pri železničnej stanici v Stakčíne. Ťažko ranený letec Štefan Devan vykrvácal. V priebehu niekoľkých dní tu došlo k viacerým prestrelkám. Až 27. marca sa začali mierové jednania, v rámci ktorých slovenská strana vymenila Stakčín, ako rusínsku obec, za obsadené slovenské obce pri Sobranciach. Stakčín sa stal súčasťou Maďarského kráľovstva a 4. apríla sa katastrálna hranica so Sninou stala novou štátnou hranicou. Spomínaný konflikt vošiel do histórie pod názvom Malá vojna. Počas tejto maďarskej okupácie bolo deportovaných 12 židovských rodín v počte 120 osôb do koncentračných táborov. Vrátili sa len niektorí. Z uvedeného obdobia pochádza budova žandárskej stanice (bývalý klub dôchodcov) a staršia budova materskej škôlky, tzv. Óvoda (dnes miestna knižnica).

Na jeseň v roku 1944 sa obec znova stala svedkom vojnových udalostí druhej svetovej vojny. Dňa 7. októbra 1944 sovietske letectvo bombardovalo Stakčín, najmä tunajší sklad munície v Kúte na Vyšenci. Pri bombardovaní vyhořelo 41 usadlostí, pričom štyria občania obce zahynuli a dvaja boli ťažko zranení. Nariadená bola evakuácia obyvateľstva, ktorej sa však miestni ľudia nepodriadili a rozutekali sa do okolitých lesov, predovšetkým do doliny potoka Ternovec. Pred približujúcou sa sovietskou armádou Nemci ustálili obrannú líniu v priestore Rovenky – Chotinka, pričom vyhodili do vzduchu most cez Cirochu. Dňa 24. novembra 1944 po delostreleckom útoku sovietskych vojsk bola obec oslobodená. V bojoch pri oslobodzovaní obce padlo 218 sovietskych vojakov a dôstojníkov. V parku prišiel o život i miestny občan Michal Čulej, ktorý sprevádzal prvé postupujúce sovietske jednotky. Táto vojna zanechala spúšť. Zo 277 domov v obci bolo 114 celkom zničených a 147 silno poškodených. Tieto boje dnes pripomína pamätná tabuľa na budove

kultúrneho domu a pomník – tank T 34 na námestí s menami padlých obyvateľov obce Stakčín.

Hneď po oslobodení Stakčína sa v priestoroch materskej škôlky sústredili vojaci pohraničných vojsk ozbrojených síl Sovietskeho zväzu za účelom stráženia hranice medzi Slovenským štátom a Zakarpatskou Ukrajinou. Ich pobyt bol v rozpore s dohodou medzi vládou ČSR a ZSSR z 12. decembra 1943. Na podnet obyvateľov obce došlo k diplomatickému zásahu československej vlády, na základe ktorého sovietske vojská opustili Stakčín.

Vstupná brána na vojenský cintorín (1941)

Vojnou poškodená stará škola (1945)

Priemysel

Po stáročia v Stakčíne dominovalo poľnohospodárstvo. Existoval tu majer patriaci rôznym vlastníkom, ktorého súčasťou boli vodné mlyny, vodná píla, pálenčiareň, tehelňa a krčma. V súčasnosti poľnohospodárstvo v obci úspešne rozvíja firma Agrifop a.s., ktorá tu sídli.

Dlhú tradíciu má mlynárstvo a drevospracujúci priemysel. Vodný mlyn sa spomína v roku 1612. V roku 1772 tu fungovali tri mlyny. Prvý sa nachádzal na potoku Kolonička pod Horou, druhý v blízkosti pomníka - tanku T 34 a tretí pod sútokom Chotinky s Cirochou. V roku 1938 mlynár Gejza Prokop postavil valcovný mlyn, ktorého kamenná budova sa zachovala dodnes. Tento mlyn však nikdy nebol spustený do prevádzky. Vodná píla sa taktiež spomína už v roku 1612 a nachádzala sa na potoku Kolonička pod Horou. V druhej polovici 19. storočia bola postavená parná píla pod Vrškom. Pozostávala z troch gátrov, pätnástich tokární, osemnástich cirkulárok a dielní. V roku 1897 dal majiteľ píly postaviť päť murovaných domov pre robotníkov, v ktorých bývalo 10 rodín.

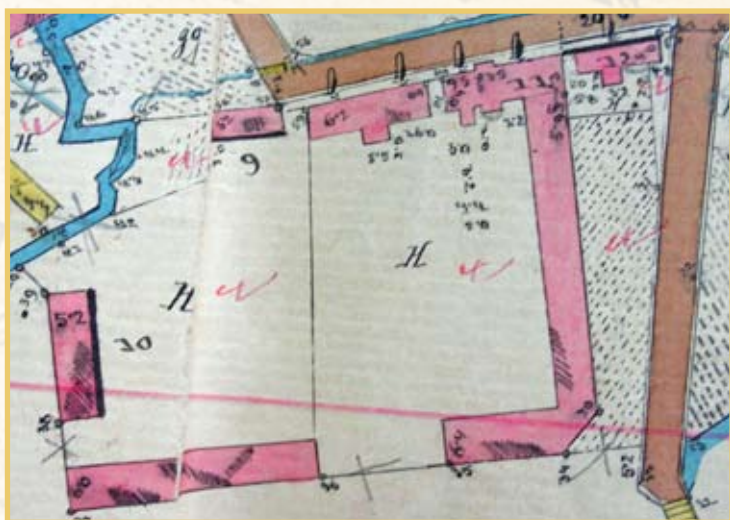
Rozvoju piliarstva napomohla výstavba železničnej trate z Humenného do Stakčína v rokoch 1909-1912. Už vtedy sa uvažovalo o jej predĺžení až do obce Ruské. Na tomto úseku bola v roku 1910 vykonaná verejnoprávna obchôdzka a v roku 1913 došlo k úprave navrhovanej trasy. V dôsledku vojnových udalostí prvej svetovej vojny sa tento zámer nerealizoval. V roku 1938 sa znova začali prípravné práce s predĺžením tejto trate, avšak v smere cez Kalnú Roztoku do Malého Berezného. Opäť kvôli vojnovým udalostiam, tentoraz blížiacej sa druhej svetovej vojny, sa tento zámer nerealizoval.

Párna píla (1914)

Skláreň (1610) v doline Chotinky na mape z roku 1866

Plán majera z roku 1865

Majer pri parku (1914)

Úzkokolažka zo Stakčína do Strihovca (1929)

K parnej píle bola vybudovaná sieť lesných úzkokolažok na zvážanie dreva z okolitých lesov. Prvá úzkokolažka viedla údolím Cirochy cez dnešnú Dlhú ulicu a sčasti Sadovú ulicu pod vrch Vysoká a druhá dolinou Chotinky. Tretia, najdlhšia úzkokolažka viedla dolinou potoka Perechodovec do pohoria Vihorlatu pod Dil a odtiaľto až k Ruskej Bystrej. Dodnes sa z uvedených tratí okrem násypov zachoval aj betónový *Barankov most* Za Roveňkami, nazvaný podľa

Tehelňa pod Verškom (1917)

Zber obila (1960)

staviteľa. Po prvej svetovej vojne na pílú prišlo pracovať viacero rodín z Poľska (z Woly pri Lubačove, Bzisny pri Lisku, Huty Starostovskej pri Skole, Plonnej pri Krosne), ktoré bývali v drevených domoch, tzv. barakoch.

Na začiatku 19. storočia sa v Stakčíne začal rozvíjať sklársky priemysel. V doline Chotinky bola zriadená skláreň s jednou hutou. Huta pozostávala z kamennej výroby, ktorej základy sú dodnes dobre viditeľné. V období rokov 1830-50 tam pracovalo a žilo trinásť ľudí. Údaje o existencii sklárni sú doložené do roku 1869. Pravdepodobne v poslednej štvrtine 19. storočia zanikla. Miesto, kde skláreň stála, sa dodnes nazýva *Hutou*. V chotári obce bolo veľmi rozšírené i pálenie dreveného uhlia miestnymi obyvateľmi. V oblasti Nastazu a Chotinky sú v teréne dobre viditeľné miesta, kde sa v minulosti uhlie páliło, v tzv. mĺľach.

Pánska sýpka po rekonštrukcii v roku 2008

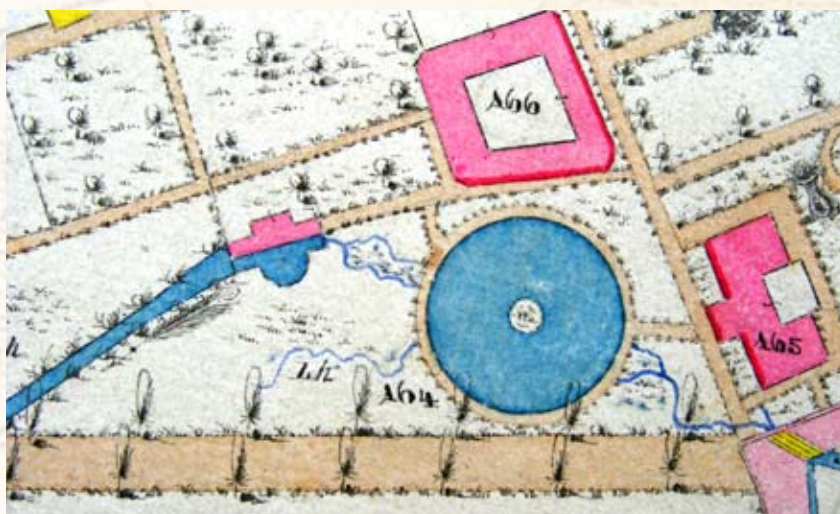
101 rokov verejnej správy

V roku 1777 sa Stakčín stáva sídlom služnovského obvodu humenského okresu v rámci organizácie verejnej správy Zemplínskej župy. Na čele služnovského obvodu bol prednosta, tzv. solgabirov. Sídlo služnovského obvodu stálo medzi dnešným Obecným domom a základnou školou. Bola to štvorcová uzavretá budova, ktorá bola zmenšeným vzorom župného domu v Satorajauhelyi v dnešnom Maďarsku. Okrem prednostu tam sídlil i obvodný lekár. Zriadením nového okresu Snina v roku 1878 bol obvodný úrad v Stakčíne po 101 rokoch zrušený. Budova sídla služnovského obvodu bola následne rozobratá vlastníkom tunajšieho grófskeho majetku a materiál z nej bol použitý na rozšírenie kaštieľa o zadný trakt.

S existenciou stakčinského služnovského obvodu úzko súvisí i vznik prvého poštového úradu v dnešnom okrese Snina. O jeho vzniku sa dozvedáme z listu starinského gréckokatolíckeho farára Jozefa Petrašoviča, ktorý bol v uvedenom období arcidiaconom hostovického dekanátu prešovského gréckokatolíckeho biskupstva. V liste zo dňa 7. mája 1863 oznamuje biskupovi Jozefovi Gagancovi, že v obci Stakčín bol 1. mája 1863 zriadený poštový verejný úrad. List zanecháva i ďalší zaujímavý údaj o tom, že poštový úrad vznikol zásluhou baróna Karola Johana Fröhlichu. Ten sa narodil v roku 1810 v Prahe a v uvedenom období bol vlastníkom stakčinského panstva. Prvým poštárom v Stakčíne bol Ladislav (Lájoš) Kurzoveil. V období rokov 1866-1869 bola postavená prvá budova pošty, ktorá sa nachádzala na rázcestí dnešných ulíc: Ulice parkovej a Ulice Duchnovičovej.

Kurz šitia organizovaný fy Singer (1925)

Sídlo obvodného úradu (166)
a kaštieľ (165)
na mape z roku 1866

Zdravotnícky
kurz organizovaný
Červeným krížom
(1937)

Budova prvého poštového úradu (1910)

Školstvo a kultúra

Najstaršia správa o školskom vyučovaní pochádza z roku 1846. V tomto období školu v Stakčíne navštevovalo 15 detí. Prvým učiteľom v obci bol Mikuláš Demko, ktorý sa v listinách od roku 1843 uvádza nielen ako stakčinský kantor, ale i ako tunajší učiteľ (docens). Od Alexandra Duchnoviča sa dozvedáme o ďalšom učiteľovi Ivanovi Strenovskom, absolventovi Užhorodskej učiteľskej akadémie. Strenovský mal v rámci vtedajšieho hostovického dekanátu významnejšie postavenie, pretože v roku 1852 sa práve v Stakčíne uskutočnili záverečné skúšky žiakov hostovického dekanátu spojené s oslavami, tzv. juniálesom. Zúčastnilo sa ich 462 žiakov a prítomný bol aj Alexander Duchnovič. Na základe návštevy stakčinskej školy v 60. rokoch 19. storočia rakúsky historik Herman-Ignác Biderman napísal: „Čo sa týka kultúrnej úrovne Rusínov, je omnoho vyššia ako u Maďarov. Videl som písomné práce a výkresy obyčajných detí zo všetkých strán uhrovskej zeme. Ich práce svedčia o veľkých schopnostiach.“

Prvá drevená škola stála v blízkosti vtedajšej gréckokatolíckej fary. Doložená je na mape z roku 1866. Predpokladá sa, že bola postavená v 40. rokoch 19. storočia. Na jej mieste v období rokov 1905-07 vybudovali murovanú školu, ktorá sa zachovala dodnes. Škola bola cirkevná až do roku 1945, kedy bola zoštátnená. Zo známych učiteľov v nej pôsobili Peter Staurovský (1862 - 1865), Vasil Romža (od roku 1865), Eduard Podhajecký (1878-1918), Michal Karpathy (1914-1925) a Andrej Chamilla (1925-1936). Deti židovského pôvodu vyučovali židovskí učitelia, v roku 1869 tu pôsobili dvaja. Zriadenie

Českí učitelia zo Stakčína a okolia (30. roky 20. storočia)

Učítelia a žiaci nižšej ľudovej školy (1949)

Úradná tabuľa jedenáštočnej strednej školy

Alexander Duchnovič

Vystúpenie deti materskej škôlky (1963)

Prvý ruský chór s učiteľom Andrejom Chamillom v strede (1932)

slovenskej štátnej národnej školy sa datuje k roku 1932. Jej jediným riaditeľom bol Vojtech Blažko. V rokoch 1953-56 v obci existovala jedenástočná stredná škola s vyučovacím jazykom ukrajinským (predchodca gymnázia). Pre nedostatok ubytovacích miest v obci bola škola presťahovaná do Sniny. V súčasnosti sa miestna základná škola nachádza v budove, ktorá bola postavená v rokoch 1956-59. Prvá materská škola, tzv. *Óvoda* bola zriadená v roku 1942 v budove postavenej v grófskom sade. Dnes slúži ako miestna knižnica.

Dlhoročnú tradíciu v obci má kultúra. V polovici 19. storočia tu pôsobil farár Michal Starecký, ktorý bol zároveň i známym skladateľom, hudobníkom a dirigentom. Spolu s vtedajším učiteľom Michalom Strenovským založili detský cirkevný chór známy široko-daleko. V roku 1857 vystupoval v Prešove pri príležitosti návštevy cisára Františka Jozefa. V Zorji Halickej v roku 1853 korešpondent Alexander Homičkov (Turjan) o ňom písal: „Pod Beskýdami v Zemplínskej župe je obec Stakčín. V tejto obci bola založená škola, kde súčasne s inými predmetmi, osobitne spev je vyučovaný na takej

Výstavba novej školy (1959)

Stakčinske folkloristky (1953)

úrovni, ktorú nemá nik v celej Uhorskej Rusi.“ Posledná zmienka o tomto chóre pochádza z roku 1859, kedy vystúpil na odpustovej slávnosti v Krásnom Brode. Za prvej republiky vznikol ruský spevácky súbor pod vedením Andreja Chamillu, ktorý sa po prvýkrát predstavil v roku 1932 pri príležitosti narodenín prezidenta T. G. Masaryka.

Rovnako aj divadelná tradícia spadá do obdobia prvej republiky. Vtedy bol založený stakčinský divadelný súbor Andrejom Chamillom. Po prvýkrát sa predstavil s hrou Marusja. V roku 1952 vznikol najznámejší a najúspešnejší Divadelný súbor Ivana Franka založený manželmi Pelagiou a Fedorom Malarovymi. Pôsobil dvanásť rokov a našťudoval osem divadelných hier. V povojnovom období krátky čas pri miestnej základnej škole pôsobil detský divadelný súbor vedený učiteľom Andrejom Frankom.

Z iniciatívy učiteľa Adama Derňara bol v roku 1958 založený spevácky súbor pod hudobným doprovodom Mikuláša Hrebeňáka, ktorý pracoval do roku 1962. Niesol názov Svitanok.

V roku 1969 vznikol folklórny súbor Beskyd Ten pod vedením Ivana Stebilu s menšími prestávkami pracuje v obci dodnes. V súčasnosti tu účinkuje i folklórna skupina Zaričanka. Podiel na rozvoji folklóru má i tunajšia základná a materská škola. Každoročne sa v obci uskutočňuje folklórny festival. V roku 1964 bola založená estrádna skupina. Na krídlach melódií je názov festivalu vokálno-inštrumentálnych skupín, ktorý tu prebiehal v 80. – 90. rokoch.

Významný podiel na zachovaní ľudovej tvorby mala miestna speváčka Anca Jaburová (1898-1984), od ktorej bolo etnografmi zaznamenaných viac ako 900 ľudových piesní zo Stakčína. Jej pamiatke je venovaná pamätná tabuľa na budove kultúrneho domu. Taktiež sa tam nachádza pamätná tabuľa ľudovému básnikovi Jurajovi Kolinčákovi (1909-1984 a významnému národnému buditeľovi Rusínov Alexandrovi Duchnovičovi (1803-1865).

Významným rodákom zo Stakčína a okolia i osobnostiam, ktoré sa zapísali do histórie tohto regiónu, je venovaný ojedinelý Beskydský panteón – symbolický cintorín. Nachádza sa nad Stakčínom na rázcestí s Jalovou.

Anca Jaburová (1930)

Zo športových činností v obci vždy dominoval a dominuje futbal. Jeho história sa začala písať v roku 1936 zásluhou učiteľov Vojtecha Blaška a Andreja Chamillu. Futbal sa hrával najprv na Cirkevnej lúke alebo na grófskom majeri, Pod Pčolníkom a od roku 1949 až dodnes na futbalovom ihrisku Pod cintorínom. V priebehu svojej histórie futbalový oddiel pôsobil pod rôznymi značkami, ako Športový klub, Tatran, Sokol, Lesy, Klas, Fopex. V súčasnosti nesie názov Obecný futbalový klub Agrifop.

Prvými hráčmi pri vzniku futbalového klubu boli: V. Blaško, A. Chamila, Hajsovcí, Černý, Fanfara, Cimpelovci. Prvými povojnovými hráčmi boli Vittner, Mandzák, Bocan, J. Pitel', E. Turík, M. Kofira, Demjan, Cirek, Vrba a ďalší. Najväčší úspech zaznamenal stakčinský futbal v sezóne 1964/65, kedy mužstvo postúpilo do oblastného majstrovstva východoslovenského kraja.

Za hrácke legendy môžeme považovať Otta a Tibora Palasiewitzových, Eliáša Turika, Juraja a Mikuláša Kuzmových, Vladimíra Suru, Jána Dubjaka, Jan Pitela (Kesli), Juraja Pitela, Juraja Roška, Mikuláša Čornaniča, Juraja Sochaniča, Mira Sochaniča (Kempes), Juraja Koribaniča, Michala Parasku a celý rad ďalších futbalistov. Mnohí futbalisti, ako Juraj Sura, Štefan Kondor, Michal Kapráľ, Milan Pitel' a Fedor Kurinčák obliekali dresy za futbalové družstvá najvyššej československej futbalovej ligy.

Vo futbalovom klube najdlhšie „funkcionárčil“ Juraj Koromhaz a o rozvoj počas jeho existencie sa výraznou mierou zaslúžili predovšetkým Štefan Pčola, Ján Husťák, Pavol Rohal', Mikuláš Kapráľ (Radovčík), Andrej Kraus, Juraj Hudák,

Futbalový štadión Pod cintorínom a ulica Duklianska (60. roky 20. storočia)

Milan Súč, Slavomír Koribanič a Ján Lach. Z trénerov si pozornosť zaslúžia Štefan Gerzanič, Jozef Hreško (Udi) a Vladimír Kováčik. K neodmysliteľnej

súčasti stakčinského futbalu patrí i Mikuláš Kapráľ (Radovčák), dlhoročný funkcionár a futbalový hlásateľ.

Od roku 1950 sa v obci začali rozvíjať i iné druhy športov, ako basketbal, volejbal, stolný tenis, lyžovanie a turistika. Väčšie úspechy sa dosiali vo volejbale a predovšetkým v stolnom tenise v období rokov 1961-67, kedy stolnotenisové družstvo hralo v krajskej súťaži. V súčasnosti sa v obci rozvíja paragliding pod hlavičkou Paragliding klubu Vihorlat.

Lyžiarske preteky v parku (60. roky 20. storočia)

Futbalové mužstvo Stakčína po druhej svetovej vojne

Futbalové mužstvo Stakčína v 60. rokoch 20. storočia

Od socializmu k dnešku

Po druhej svetovej vojne v roku 1946 sa začala obnova vojnou zničených budov, ciest, mostov, pílly a mlyna. Obnovená bola železničná trať z Humenného do Stakčína. V roku 1947 bolo postavených v obci 18 nových domov. O rok neskôr sa 200 rómskych občanov z brehu rieky Cirochy na Záričí presťahovali pod Kolinu (dnešná Lesná ulica). V roku 1949 v obci ako prvé v regióne vzniká jednotné roľnícke družstvo (JRD). V roku 1950 je postavených 25 domov na „novej“ ulici (dnešná Ulica SNP). Začala výstavba novej cesty cez obec od parku na horný koniec obce (Ulica SNP). Po dokončení sa stala hlavnou cestou v smere na Ulič (namiesto vtedajšej hlavnej Ulice Duchnovičovej). V roku 1958 bol upravený predný trakt kaštieľa, kde bol zriadený kultúrny dom. Rok 1956 sa spája s výstavbou novej školy. Tá bola dokončená po troch rokoch. V roku 1961 bol vybudovaný nový železobetónový most cez Cirochu. Výstavba nového zdravotného strediska na Hore bola realizovaná v rokoch 1958-62. Stavebnými úpravami v roku 1963 bol zadný trakt kaštieľa prerobený na kino. V tom istom roku bol postavený menší závod škrobárne a sušiarne zemiakov. V roku 1965 bola prevedená regulácia úseku Cirochy v intraviláne obce. V roku 1970 došlo k výstavbe hotela Park (dnešný Obecný dom). V bývalej obci Starina bol v roku 1976 položený základný kameň na výstavbu Vodárenskej nádrže Starina, najväčšej nádrže na pitnú vodu na Slovensku. Priehrada bola dokončená v roku 1987 a v súčasnosti zásobuje pitnou vodou okrem okolitých miest i Prešov a Košice. Súčasne s výstavbou nádrže bola na Kopáci vybudovaná v roku 1984 úpravňa vody. Priehrada si vyžiadala

Manifestácia pri zakladaní JRD (1949)

vystahovanie siedmich obcí (Dara, Ostružnica, Ruské, Smolník, Starina, Veľká Poľana a Zvala). Ich katastre o výmere 12 795 ha boli v roku 1987 pričlenené k stakčinskému katastru, ktorý je odvtedy štvrtým najväčším na Slovensku. Vystažovalcom z oblasti VN Starina je na obecnom cintoríne postavený pomník s pamätnou tabuľou.

V roku 1986 bola rekonštruovaná stará budova železničnej stanice, ku ktorej bola v roku 1991 pristavaná nová budova stanice. V roku 1997 bol v obci postavený hotel Armales a čerpacia stanica. Rekonštrukciou bývalého hotelu Park bol v roku 2007 daný do užívania Obecný dom. Do jeho priestorov, okrem obecného úradu, bolo presťahované zdravotné stredisko a lekáreň. Obecný dom zároveň slúži i ako turistická ubytovňa.

Oslavy
prvého mája
(60. roky
20. storočia)

Budova starého
obecného úradu
(1960)

Rekonštrukcia
kaštiela na kultúrny
dom
(1958)

Budova starého
zdravotného zariadenia

Výstavba
vysutej lávky
na Zaričie
(1973)

Nová materská škôlka

Ludové tradície obce

Pravoslávna cerkva

Ikonostas v pravoslávnej cirkvi

Rímskokatolícky kostol

Gréckokatolícka cerkva

Folklorný súbor Beskyd

Turistika a cestovný ruch

PEŠIA TURISTIKA

Prehľad turistických chodníkov prechádzajúcich chotárom obce Stakčín, resp. oblasťou nad VN Starina (*kurzívou zvýraznené úseky prechádzajúce chotárom Stakčína*)

● V NÁRODNOM PARKU POLONINY

Hrebeňom Poloninských Karpát – červená značka (20 hodín)

Nová Sedlica (416 m) – Kremenec (1210 m) – Riaba skala (1167 m) – Ďurkovec (1189 m) – *Plaša (1163 m)* – *Ruské sedlo (797 m)* – Černiny (929 m) – Balnica (712 m)

Chodník Ruskou cestou – modrá značka (6 hodín)

Runina (560 m) – Smrekovica (550 m) – Zálomy (650 m) – *zaniknutá obec Ruské (510 m)* – *Ruské sedlo (797 m)*. Možnosť pokračovania do Cisny Poľsku.

● V CHRÁNENEJ KRAJINNEJ OBLASTI VIHORLAT

Kalderou vyhasnutej sopky – červená značka (7 hodín)

Podhorod' (342 m) – Strihovecké sedlo (644 m) – Nežabec (1023 m) – *Pri Konskom (999 m)* – Sninský kameň (1008 m) – Tri Table (825 m) – Motrogón (1017 m) – Remetské Hámre (279 m).

● V OKOLÍ SNINSKÝCH RYBNÍKOV

Dolinou potoka Perechodova – zelená značka (rekreačný okruh č. 8 Sninských rybníkov)

Stakčín – žel. stanica (240 m) – Krušinec (275 m) – Perechodovec (325 m) – Čiertáž (468 m) – Šponárňa (480 m). Možnosť pokračovania na Sninské rybníky alebo Kolonické sedlo.

Turistický hraničný priechod Ruské sedlo - Roztoky Gorne

Karpatská cyklistická cesta – červená značka (Poľsko, Slovensko, Ukrajina, Maďarsko, Rumunsko).

Medzilaborce - Snina – Sninské rybníky – Šponáreň – Perechodova – Strihovec – Ublá.

R61 – Zelený bicykel – zelená značka (Poľsko, Slovensko, Ukrajina)

Ruské sedlo – VN Starina – Stakčín – Kolonické sedlo – Ublá

● **V NÁRODNOM PARKU POLONINY**

R – 61 Cirošská cyklotrasa - zelená značka

Stakčín-námestie (00,00 km) - Jalová-rázcestie (04,50 km) – Veľká Poľana-zaniknutá obec (15,40 km) – Ruské-Pod Hrabom (19,40 km) – Ruské sedlo (26,40 km). Možnosť pokračovania do Cisnej.

Poloninská cyklotrasa – modrá značka

Stakčín-námestie (00,00 km) – VN Starina (05,90 km) – Sedlo Karcaba (11,20 km) – Ulič (24,10 km) – Nová Sedlica (38,00 km)

Smerekovická cyklotrasa - žltá značka

Ruské-Pod Hrabom (00,00 km) – Sedlo Zálomy (04,60 km) – Topoľa-obec (11,20 km) – Topoľa-rázcestie (14,10 km). Možnosť napojenia na Poloninskú cyklotrasu.

Nastazská cyklotrasa - žltá značka

Ulič-park (00,00 km) – Nastaz (05,60 m) – Ruská Volová (12,10 km) – Sedlo Ubčí (22,40 km) – Stakčín-námestie (28,20 km)

● **V OKOLÍ SNINSKÝCH RYBNÍKOV**

Cyklochodník stakčinskou lesnou železnicou – zelená značka

Stakčín – žel. stanica (00,00 km) – Perechodova (01,50 km) – Šponárňa (08,50 km). Možnosť napojenia sa na Karpatskú cyklistickú cestu.

Beskydský panteón na rázcestí Stakčín - Jalová - Ulič.

UBYTOVACIE ZARIADENIA

Hotel Armales,

Ulica Duchnovičova 282/1, 067 61 Stakčín, tel: 057/7674247-8, 0907 347648

www.armales.sk, armales-hotel@armales.sk

40 lôžok, P – parkovanie, S – možnosť stravovania

Turistická ubytovňa obecného úradu,

Ulica SNP 574/6, 067 61 Stakčín,

tel: 057/767439

www.stakcin.eu,

oustakcin@stonline.sk

30 lôžok, P – parkovanie

PRAKTICKÉ INFORMÁCIE

CESTNÉ PRIECHODY

PL Palota – Radoszyce, UA Ubl'a – Malyj Bereznyj

POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ

Správa Národného parku Poloniny,

Ul. mieru 193, 067 61 Stakčín, tel.: 057/7685615, poloniny@sopsr.sk

PREDAJ TURISTICKÝCH MÁP A TURISTICKÉ ZNÁMKOVÉ MIESTO

Farby - laky Bober, Ulica cirkevná 19, 067 61 Stakčín, tel.: 057/7692535,
mirobober@gmail.com

ČERPACIE STANICE

Stakčín – I.V.A. s.r.o., Ulica Duchnovičova 282/1, 067 61 Stakčín, tel.: 057/767 4116

ZDRAVOTNÉ ZARIADENIA

1. Všeobecná ambulancia pre deti a dorast – MUDr. Haničáková Jana, Ulica SNP 574/6, 067 61 Stakčín, tel: 057 7692344, janahanicakova@zoznam.sk
2. Všeobecná ambulancia pre dospelých – MUDr. Bôžik Stanislav, Ulica SNP 574/6, 067 61 Stakčín, tel: 057 7692700
3. Stomatologická ambulancia – MUDr. Kelly Lubomír, Ulica SNP 574/6, 067 61 Stakčín, tel.: 057 7692701

LEKÁRNE

Lekárneň AURIDA – Mgr. Daňová Anna, Ulica SNP 574/6, 067 61 Stakčín, tel.: 057 7683740

Pomník padlým obyvatelom obce Stakčín v druhej svetovej vojne

Židovský cintorín na Zariči

Text na pomníku rodákom obce Starina
na stakčinskom cintoríne

Busta Alexandra
Duchnoviča
pred kaštieľom

Pohľad na obec z Rovenok. V pozadí horský hrebeň Nastazcu (60. roky 20. storočia)